

RODNO ZASNOVANO NASILJE

priručnik za prevenciju rodno zasnovanog nasilja među mladima

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Izdavač: NVO Prima
Urednica izdanja: Aida Perović-Ivanović
Dizajn: Maša Elezović
Lektura i korektura: dr Radmila Lazarević
Štampa: Fotografika DOO
Tiraž: 300
Novi Sad, 2021. - I izdanje

Privredili: Aida Perović-Ivanović i Milisav Milinković
Prevod: Teodora Radanović

“Sadržaj priručnika predstavlja isključivu odgovornost autora i ne odražava nužno stavove Ministarstva sporta i mladih”.

UVOD

Ovaj vodič predstavlja edukativni materijal namijenjen mladima i svima onima koji rade sa njima, bilo u institucijama ili u civilnom sektoru.

Vodeći se činjenicom da u našem društvu ne postoji dovoljan broj obrazovnih programa, niti dovoljan senzibilitet za rodna pitanja i kontinuirano poštovanje ljudskih prava, kreirali smo ovaj priručnik da bismo budućim vršnjačkim edukatorima, edukatorkama i svima onima koji žele da se bave ovom temom olakšali pristup informisanju i razumevanju osnovnih pojmova i načina prepoznavanja nasilja, te identifikovanju sistema podrške u njihovoj lokalnoj zajednici.

Iako postoje dokazi o porastu nasilja nad ženama i nasilja među mladima, nasilje u adolescentskim vezama i nasilje uopšte teme su o kojima se u našem društvu ne govori baš često. Ne postoje programi koji se sistematski bave ovim, premda je rad s mladim ljudima koji upravo ulaze u prve veze važan za razvoj kvalitetnih odnosa i prevenciju rodno uslovljenog nasilja.

Ne treba se fokusirati samo na nasilje usmereno protiv žena i devojaka kao na izolovan čin koji je počinio određeni nasilnik, nego i na povezanost toga čina sa sistemskim tolerisanjem određenih tipova nasilja i upotrebom nasilja kako bi se ostvarila društvena očekivanja vezana uz rodne uloge i ponašanja.

Pojam roda koristi se kako bismo opisali skup osobina i ponašanja koje se u određenom društvu očekuju od muškaraca i žena. Takva očekivanja dolaze od ideje da su određeni

kvaliteti, ponašanja, karakteristike, potrebe i uloge „prirodne“ za muškarce, a da su neke druge uloge i kvaliteti „prirodni“ za žene.

Ljudi se rađaju kao muško ili žensko, ali uče da budu dečaci i devojčice koji će odrasti i postati muškarci i žene. Uče ih koja su za njih prihvatljiva ponašanja i stavovi, uloge i aktivnosti, kako treba da se odnose prema drugim ljudima, kako treba da se oblače, govore, koga i kako da vole. To naučeno ponašanje je ono što čini rodni identitet i uslovljava rodne uloge. Tokom odrastanja preuzimamo načine i modele ponašanja zbog kojih ćemo se osećati kao deo društvene zajednice kojoj pripadamo. Rasa, klasa, ekonomski položaj, uzrast, pol – svi ovi činioci utiču na ono što se smatra prikladnim za muškarce i žene u određenoj kulturi i određenom vremenu. Takođe, preuzimanje ili odbijanje društveno prihvatljivog ponašanja sadrži odgovarajuće nagrade ili kazne. Većina društava ne gleda blagonaklono na odstupanja u ovoj sferi.

Prema definiciji Saveta Evrope rod je:
društveno konstruisana definicija muškarca i žene.

To je društveno oblikovanje biološkog pola, određeno shvatanjem zadataka, delovanja i uloga pripisanih muškarcima i ženama u društvu, u javnom i privatnom životu. To je kulturološki specifična definicija femininosti i maskuliniteti, i prema tome promenljiva u vremenu i prostoru. Rod nije samo društveno **konstruisana definicija žena i muškaraca, to je i društveno konstruisana definicija odnosa između polova.**

Konstrukcija roda sadrži nejednak odnos moći, jer imamo mušku dominaciju i žensku subordinaciju (potčinjenost) u većini sfera života. Muškarci i njihovi zadaci, uloge, ponašanje i vrednosti koje im se pripisuju u mnogim aspektima su vrednovani više nego žene i ono što se uz njih veže. Sve se više pre-

poznaje ta karakteristika društva da je pristrasno, pod uticajem muškog: muška uloga je preuzeta kao norma za društvo kao celinu, što se reflektuje u politici, koja nekad nenamerno a nekad namerno reprodukuje rodnu nejednakost.

Nejednaki odnosi moći između muškaraca i žena oblikovani su i ugrađeni u društvene institucije kao što su porodica, pravni sistem, religiozni sistem i uverenja, i ta patrijarhalnost društva je osnovni razlog muškog nasilja nad ženama. Nasilje ima za cilj uspostavljanje i zadržavanje kontrole nad partnerkom, odnosno drugom osobom.

Svako ima
pravo na život
bez nasilja!

NASILJE

Uzročnici nasilja mogu se sagledati iz različitih perspektiva: biološke, psihološke, socijalne i kulturološke. Tako se nasilje povezuje sa pojavama kao što su agresivnost, frustracija, materijalno i duhovno siromaštvo, socijalna izolacija, izostanak socijalne podrške, društvena i kulturna marginalizacija. Nasilje u društvima u tranziciji možemo povezati i sa raspadom društvenog sistema, njegovom kriminalizacijom, konfuzijom društvenih vrednosti, kontaminacijom ratnim okruženjem kao i blagim sankcijama kada je nasilje u pitanju. Sve ove činioce valja uzeti u obzir prilikom stvaranja integrisane društvene politike i strategije suzbijanja i sprečavanja nasilja. Naravno, ovo ne znači da je nasilje proizvod savremenog doba.

Pod nasiljem podrazumevamo

nelegalnu i nemoralnu upotrebu sile kojom se čini šteta – sebi, drugima i sredini.

Ono ugrožava ljudski život, fizički, psihički i socijalni integritet čoveka, njegovu dobrobit, zdravlje i razvoj.

Bez obzira da li je okrenuto ka sebi, ka drugima ili ka sredini, nasilje je skoro uvek stvar odnosa između ljudi. Odnosa koji su poremećeni zbog zloupotrebe moći i izdaje poverenja.

Nasilje je uvek rezultat zloupotrebe moći.

Nasilje se ne može svesti samo na jedan akt. Ono je **proces** – kontinuirani sled međusobno zavisnih događaja koji se odvijaju u određenom kontekstu.

Nasilje se vrši sa (realnom ili opaženom) namerom da se nanese bol ili povreda drugome. **Za nasilni akt su, dakle, karakteristične dve stvari: namera i povreda.**

DEFINICIJE NASILJA

Nasilje u porodici (porodično nasilje) označava svako delo fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu, odnosno između bivših ili sadašnjih supružnika odnosno partnera, nezavisno od toga da li počilac deli ili je delio isto domaćinstvo sa žrtvom (član 3b, Savet Evrope: Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 2011).

Silovanje/seksualno nasilje uključuje vaginalnu, analnu ili oralnu penetraciju seksualne prirode na telu drugog lica bez njenog/njegovog pristanka, korištenjem bilo kojeg dela tela odnosno predmeta; druge seksualne radnje s licem bez njenog/njegovog pristanka; navođenje drugog lica na pokušaj seksualnih radnji s trećim licem bez njenog/njegovog pristanka (član 36, Savet Evrope: Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 2011).

Seksualno zlostavljanje dece znači stupanje u seksualne aktivnosti sa detetom koje nije punoletno, tj. ispod je zakonom propisane dobi za stupanje u seksualne aktivnosti; stupanje u seksualne aktivnosti sa detetom, gde se koriste prinuda, sila ili pretnje; zloupotreba od strane osobe koja deluje sa pozicije poverenja, autoriteta ili uticaja nad detetom, uključujući i u okviru porodice; zloupotreba situacije u kojoj je dete posebno ranjivo, pre svega zbog mentalnog ili fizičkog invaliditeta ili situacije zavisnosti (vidi Lanzarote Konvencija o zaštiti dece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, član 18, stav 1).

Proganjanje je namerno činjenje ponavljajućih pretnji upućenih drugom licu, koje uzrokuju da se ona/on plaši za svoju sigurnost, kao što je npr. ponavljajuće praćenje druge osobe, uključujući neželjenu komunikaciju s njom ili stavljanje na znanje drugoj osobi da je on/ona posmatrana (član 34, Savet Evrope: Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 2011).

Zločini u ime „časti“ su svi akti nasilja ili pretnje, te svako nasilje obuhvaćeno Konvencijom, u čijem slučaju se kultura, običaji, religije, tradicije i tzv. „čast“ koriste kao opravdanje za takvo postupanje. Tu spadaju posebno tvrdnje da je žrtva prekršila kulturne, verske, društvene ili tradicionalne norme, odnosno običaje prikladnog ponašanja (član 42, Savet Evrope: Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 2011).

Genitalno sakaćenje žena je definisano kao obrezivanje, infibulacija odnosno bilo kakvo drugo sakaćenje celih odnosno bilo kojeg dela malih i/ili velikih usana odnosno klitorisa kod žene (član 38, Savet Evrope: Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 2011).

Prinudni brak je namerno prisiljavanje odraslog lica odnosno deteta da stupi u brak. Pojam „prisiljavanje“ odnosi se na upotrebu fizičke i/ili psihičke sile, tj. pritiska (član 37, Savet Evrope: Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 2011).

Sonita dokumentarac rediteljke Rokhsareh Ghaem Maghami govori o mladoj reperki Soniti iz Teherana čiji roditelji žele da je udaju za pare protiv njene volje.

Seksualno uznemiravanje označava svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog, odnosno fizičkog ponašanja seksualne prirode u svrhu odnosno uz ishod povrede dostojanstva lica, posebno kada se stvara zastrašujuća, neprijateljska, degradirajuća, ponižavajuća odnosno uvredljiva atmosfera (član 40, Savet Evrope: Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 2011).

Trgovina ljudima je regrutacija, prevoz, premeštaj, nastanjivanje ili primanje osoba, koristeći se pretnjom ili silom ili drugim oblicima prisile, otmicom, prevarom, obmanom, zloupotrebom vlasti ili neke pozicije ranjivosti ili nuđenjem ili prihvatanjem plaćanja ili drugih koristi radi dobijanja pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom radi eksploatacije. Eksploatacija podrazumeva, najmanje, eksploataciju prostitucije drugih, ili neke druge oblike seksualne eksploatacije, prinudni rad i usluge, ropstvo ili postupke slične ropstvu, služenje ili uzimanje organa (videti Konvenciju Saveta Evrope protiv trgovine ljudima, član 4a).

Prisilni pobačaj podrazumeva abortus žene bez njenog prethodnog i informisanog pristanka; prisilna sterilizacija je izvođenje operacije koja ima za svrhu ili ishod onemogućavanje prirodne reprodukcije kod žene bez njenog prvobitnog i informisanog pristanka i razumevanja procedure (član 39, Savet Evrope: Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 2011).

OBLICI NASILJA

Nasilje jedne osobe ili grupe ljudi nad drugom može uključivati sljedeće **oblike nasilja**:

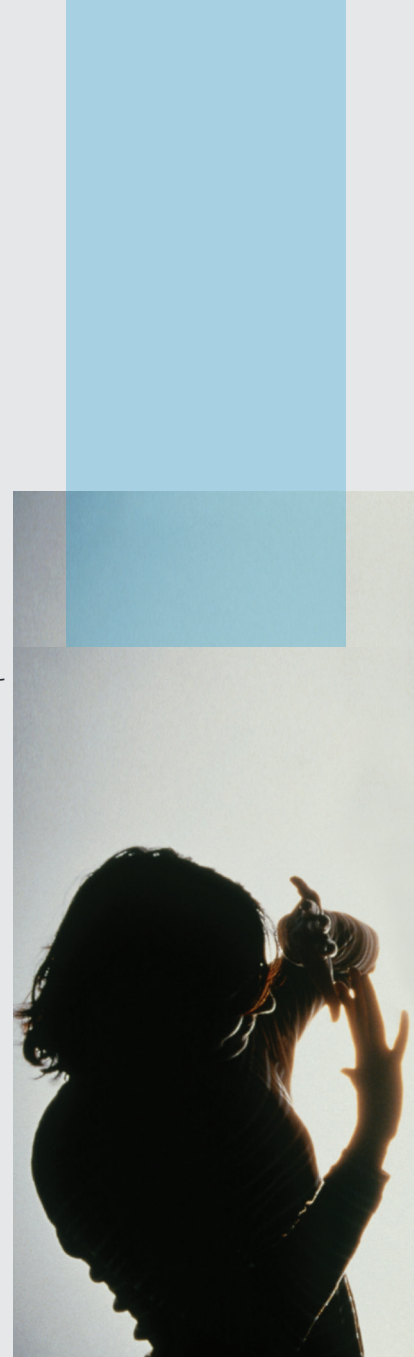
Verbalno – uključuje postupke poput dobacivanja, ruganja, omalovažavanja, pretnji, vređanja, zviždanja, pričanja neprimerenih viceva, psovanja, podrugljivo ili uvredljivo oslovljavanje;

Socijalno – to su obično postupci koji ne uključuju reči i fizički kontakt, već: izbegavanje, ignorisanje, ogovaranje, širenje neistina o nekome, isključivanje iz grupnih aktivnosti itd., i cilj mu je da se druga osoba ili grupa izopšti iz zajednice;

Psihološko – povremeno ili stalno držanje druge osobe u strahu, preteći pogledi, praćenje, ljubomora, ucenjivanje, insistiranje na stalnom davanju „izvještaja“ gde je, sa kim i šta radi druga osoba, insistiranje da druga osoba otkrije šifre za svoj e-mail, Facebook ili slične profile, šifre za otključavanje telefona, i slično;

Fizičko – guranje, rušenje, udaranje, štipanje, čupanje, šamaranje, stiskanje, gušenje, nanošenje telesnih povreda manjeg ili većeg intenziteta, prebijanje, ubistvo;

Ekonomsko – postupci koji onemogućavaju pristup zaposlenju ili obrazovanju, oduzimaju prava vlasništva, oduzimanje novca;

Seksualno nasilje – svaka seksualna aktivnost bez pristanka druge osobe (ili drugih osoba), što uključuje: seksualno zadirivanje i viceve, uvredljive telefonske pozive, neželjene seksualne predloge, prisilu na sudelovanje ili gledanje pornografije, neželjeno diranje, prisilan seks, silovanje, incest, bolni ili ponižavajući seksualni čin, nasilnu trudnoću, trgovanje ljudskim bićima i eksploataciju u industriji seksa.

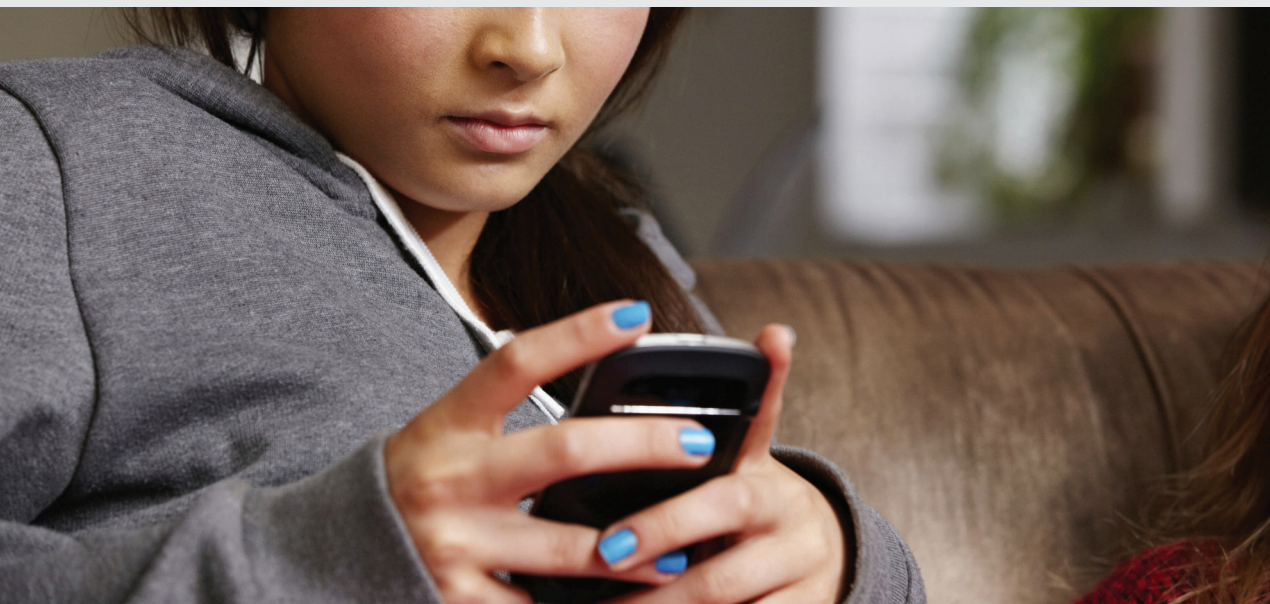

ONLINE NASILJE

Danas se koristi jedan vrlo popularan termin koji možemo čuti u svakodnevnoj komunikaciji – to je *bullying*. *Bullying* je termin koji se koristi da bi se opisalo nasilje ili zlostavljanje među decom. Naziva se još i vršnjačko nasilje, školsko nasilje, viktimizacija, nasilništvo ili siledžijstvo, zlostavljanje, maltretiranje, itd.

Međutim, iz termina bullying se isključuju nenamerni i slučajni postupci (kada ne postoji želja da se druga osoba povredi), a osoba može biti povređena ili imati osjećaj nelagodnosti. Ukoliko se nastave postupci agresivnog karaktera da bi se nekome nanela neprijatnost i/ili imamo otpor individue, onda govorimo o nasilju.

Prava reč za bullying
u našem jeziku je
kinjenje

U poslednjih nekoliko godina kao poseban oblik nasilja navodi se **elektronsko nasilje** ili *cyberbullying*, koji se definiše kao „slanje ili objavljivanje povređujućih ili surovih tekstova ili slika korišćenjem Interneta ili drugih digitalnih sredstava komunikacije”. Ortega i saradnici navode više vrsta ovog nasilja (Ortega i sar., Willard, prema Popadić, 2009):

elektronske poruke koje sadrže vulgarnosti i uvrede

slanje pretećih poruka

ocrnjivanje i optuživanje drugoga slanjem i objavljivanjem glasina i laži, da bi se nekome uništila reputacija ili pokvarili odnosi sa drugima

lažno predstavljanje: nasilnici se predstavljaju kao druga osoba (koristeći nečiji nadimak ili šifru), čineći stvari koje toj osobi uništavaju ugled i dovode je u sukob sa drugima

indiskrecija – otkrivanje nečijih tajni, podataka i slika koji nisu namenjeni javnosti ili pak kada za njihovo objavljivanje ne postoji saglasnost osobe koje se to tiče

ucenjivanje osobe pretnjama da će njene intimne fotografije i snimci biti objavljeni na internetu ili prosleđeni drugim ljudima putem e-mail-a, MMS-a i slično

namerno izbacivanje nekoga iz on-line grupe (foruma, diskusione liste, itd.)

NASILJE NAD ŽENAMA

Nasilje nad ženama je ispoljavanje istorijski nejednakih odnosa društvene moći između muškaraca i žena, koji su doveli do diskriminacije i dominacije nad ženama od strane muškaraca. Ovo je dovelo do sprečavanja potpunog napretka žena. Nasilje nad ženama je jedan od osnovnih društvenih mehanizama kojima se žene prisiljavaju da budu u podređenoj poziciji u odnosu na muškarce. Ono je prepreka u postizanju jednakosti, razvitka i mira.

Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama, Rezolucija Generalne skupštine UN 48/104 od 20. decembra 1993; Pekinška deklaracija – Platforma za akciju, par. 118. Četvrte svjetske UN konferencije o ženama, Peking, 1995; Rezolucija 54/134 Generalne skupštine UN 1999, kada su UN usvojile da je 25. novembar Međunarodni dan protiv nasilja nad ženama.

Nasilje nad ženama je svaki čin protiv ženine volje, a koji je ugrožava psihički, fizički, seksualno ili ekonomski. Nasilnik može biti član porodice (muž, sin, otac, brat, ujak...) ili bilo koji poznati (prijatelj, poznanik, šef, kolega) ili nepoznati muškarac. Važno je znati da se nasilje može desiti svakoj ženi i da nasilje nije posledica ženinog ponašanja nego sistema patrijarhata u kome muškarci imaju moć, a nasilje nad ženama je način da oni tu moć održe. Nasilje nad ženama je primer zloupotrebe moći jednog pola nad drugim. Nažalost, nasilje nad ženama je tokom hiljada godina istorije podsticala svaka društvena zajednica, sve do danas.

Poseban i veoma čest vid nasilja nad ženama je *porodično nasilje*. Ono se dešava najčešće između partnera, muža kao nasil-

nika i supruge kao žrtve tog nasilja, u okviru njihove bračne ili vanbračne zajednice. Ističemo ga upravo zbog učestalosti (statistike govore da svaka treća žena trpi nasilje u braku, odnosno vanbračnoj zajednici). Zloupotreba moći od strane nasilnika uglavnom se oslanja na uverenje da je žena vlasništvo muškarca: dok je neudata, „vlasništvo“ je oca, a udajom joj se ne daje status odrasle, zrele, sposobne jedinke, već postaje „vlasništvo“ muža. Ovaj obrazac od odraslih uče deca te ga najčešće ponavljaju, bilo u svojim vezama ili brakovima, bilo da sa odrastanjem i deca, pogotovo sinovi, postaju nasilni prema majci koja već trpi ili je trpela nasilje od strane njihovog oca – muža. Borbu protiv porodičnog nasilja veoma otežava raširen stav da je to privatna stvar u koju okolina pa i institucije ne treba da se mešaju.

Kampanja Milijarda ustaje protiv nasilja nad ženama i devojicama održava se na svetskim trgovima širog sveta 14. februara svake godine.
<http://www.onebillionrising.org>

POL I ROD

Polnost je biološko svojstvo ljudi. Novorođenče se proglašava muškim ili ženskim detetom s obzirom na reproduktivne organe koje ima. **Pol** (*sex*) podrazumeva organske – fiziološke i anatomske razlike između žena i muškaraca, koje su u funkciji njihovih reproduktivnih uloga, što znači biološki funkcionalne razlike.

Ali, s obzirom da je čovek i društveno biće, polnost ne dejstvuje samo u „čistom”, biološkom obliku, već se javlja kao uvek prerađena, društveno i kulturno modelovana, ali i individualno interpretirana i usvojena od strane pojedinaca na bezbroj modifikovanih načina.

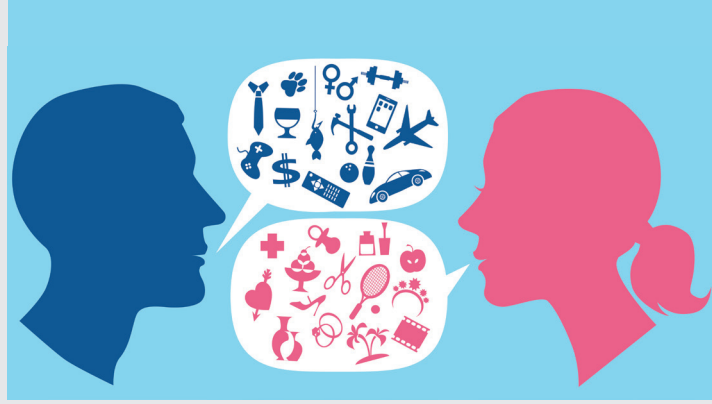
Rod (*gender*) se može smatrati socio-kulturno izvedenim iz pola. To je društvena konstrukcija pojmova ženskosti i muškosti. On obuhvata društvene, psihičke i kulturološke razlike između muškaraca i žena. Najlakše se definiše kroz pojam rodnih uloga.

Za razliku od pola, rodne uloge se mogu menjati i menjaju se tokom vremena u istoj, ali i u različitim kulturama. Rodne uloge određuju brojni faktori – ideološki, istorijski, kulturni, religijski, etnički i ekonomski – i mogu se menjati pod političkim, ekonomskim i kulturološkim uticajem.

Rodna pitanja (*‘Gender Issues’*) označavaju bilo koji aspekt života žena i muškaraca i rodnih odnosa koji imaju uticaj na život i razvoj.

Pol

- biološke razlike između žena i muškaraca
- razlike su fiksne i nepromjenjive
- razlike se ne menjaju tokom vremena i u različitim kulturama

Rod

- društveni odnosi između žena i muškaraca
- razlike mogu biti promjenjive
- uloge se menjaju tokom vremena i u različitim kulturama

U našem svetu sve je podeljeno na „muško” i „žensko”: odeća, hrana, boje, zanimanja... U skladu sa ovom podelom, deli se i moć u društvu. Svi se uglavnom slažemo sa ovom „strukturuom” i prihvatamo je, a socijalne razlike smatramo „prirodnim” i nepromenljivim. Ali ne treba zaboraviti da:

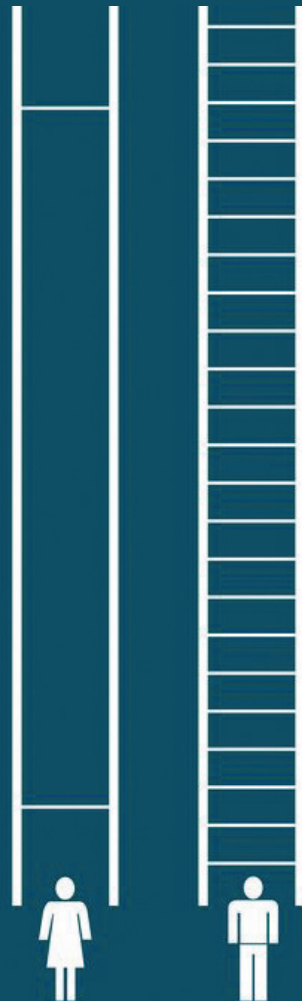
- Rodna podeljenost dovodi ljude (i žene i muškarce) u rizik.
- Rodna podeljenost ne pruža svima iste mogućnosti.
- Rodna podeljenost je povezana sa nasiljem.

Seksizam je sistem i praksa društvene diskriminacije osobe na temelju pola. Seksizam možemo definisati kao skup verovanja i delovanja koja muškarcima daju privilegiju nad ženama i potcenjuju te degradiraju vrednosti i aktivnosti povezane sa ženama. Takođe, pojam seksizma odnosi se na negativne predrasude prema ženama, na stereotipiziranje žena, definisanje žena u odnosu na njihovu seksualnu dostupnost i

privlačnost muškarcima, i sve svesne ili nesvesne pretpostavke koje uzrokuju da se žene ne tretiraju u potpunosti kao ljudska bića, dok se muškarci postavljaju kao norma. Seksizam se javlja na različitim nivoima, od individualnog do institucionalnog, a odgajanje dečaka i devojčica da se ponašaju u skladu sa stereotipima je jedan od načina na koji se seksizam održava.

Mizoginija je termin kojim se označava bezrazložno, ali institucionalno podržano neprijateljstvo i mržnja prema ženama. Mizoginija kao ideologija stvara se i održava kroz mitove, predrasude i stereotipe o „zlim i lošim ženama“, a izražena je i u javnom i medijskom prostoru, kao i na području privatnih odnosa. Mizoginija je prisutna u govoru mržnje, u isključivanju i ismejavanju žena, a i u pozadini svakodnevnog nasilja i agresije, kroz prakse eksploatacije i zloupotrebe ženskih ljudskih resursa. Mizoginija proizvodi patrijarhat kao sistem dominacije nad ženama, a istovremeno služi i opravdavanju i racionalizaciji patrijarhalnih struktura moći, kao što su rodna hijerarhija i kontrola ženske seksualnosti. Kada se, na primer, kaže da su žene slabiji ili nežniji pol, zapravo se izražava mizogini stav o ženama i daje „opravdanje“ za patrijarhalni sistem u kojem žene nemaju dovoljno pristupa određenom obrazovanju, određenim pozicijama, zaposlenju, učešću u politici i slično.

Mržnja i neprijateljstvo prema muškarcima naziva se *mizandrija*.

NASILJE U VEZI

Nasilje u mladalačkim ljubavnim vezama je sistemski obrazac zlostavljajućeg ponašanja koje se čini u svrhu kontrole, dominacije i zatrašivanja partnerke/partnera.

Posledica je neravnopravnih odnosa između muškaraca i žena, momaka i devojaka.

Češće se dešava u sredinama u kojima su:

- Rigidne rodne uloge
- Visok stepen tolerancije prema nasilju nad ženama, od strane drugih osoba bliskih ovom paru, javnosti i/ili institucija koje su u obavezi da u ovim slučajevima reaguju (policija, centri za socijalni rad, zdravstvene ustanove, sudstvo, tužilaštvo...)
- Neadekvatno kažnjavanje i/ili nekažnjavanje osoba koje vrše nasilje

Faze nasilnog odnosa:

- **Jačanje ili eskalacija nasilja** – označava početak događaja kada nasilnikova napetost jača, javlja se zlovolja, srdžba.
- **Eksplוזija/nasilno ponašanje** – odnosi se na nasilno ponašanje koje uključuje sve vrste zlostavljanja. Nasilnik pokušava uz pomoć nasilja da kontroliše situaciju.
- **Medeni mesec ili pomirenje – sledi nakon zlostavljanja.** Nasilnik može osećati olakšanje ili stid, izvinjava se i pokušava biti nežan. Može obećati da će se ubuduće ponašati bolje, da se učinjeno nasilje nikada više neće ponoviti, da je ovo bila samo epizoda, nastoji da se opravda problemima na poslu ili u školi, „lošim danom“, može pokušati da se iskupiti nekim poklonom.

U fazi medenog meseca devojke u ogromnom broju slučajeva poveruju da je u pitanju bio samo slučajni, izolovani ispad. Prisecaju se svih lepih trenutaka od ranije i nastavljaju u uvverenju da će opet sve biti bajkovito. Nakon određenog vremena, ako ponovo dođe do nasilja, dobijamo poznat obrazac: stalnu smjenu faza nasilja i faza medenog meseca, pri čemu su faze nasilja sve češće i brutalnije, a faze medenog meseca sve ređe i kraće, do trenutka kada se zapravo celo vreme dešava nasilje i samo pokatkad postoje trenuci „zatišja pred buru“.

MITOVI I ČINJENICE

Nasilje u vezi je čin ili prijetnja nasiljem. To mogu biti fizičko nasilje, verbalni napadi ili emocionalno nasilje. Takođe, u vezi može postojati seksualno nasilje.

Nasilje može činiti jedan ili oba partnera/ke u vezi. Može se desiti u bilo kom trenutku veze, počev od prvog dana, i može se nastaviti kroz čitavu vezu. Takođe, ono se može desiti i dešavati bez obzira koliko vremena partneri/ke provode zajedno, kao i u slučaju da zajedno stanuju. Za nasilje u vezi ne postoje starosne, klasne, rasne, ekonomske prepreke, niti prepreke zbog seksualne orijentacije. Istovremeno, može se reći da postoji izvjesna sličnost između nasilja u vezi i porodičnog nasilja. Takođe, mlade osobe koje odrastaju u sredini (biološkoj ili hraniteljskoj porodici i sl.) u kojoj su žrtve ili svedoci porodičnog nasilja, često u svojim ljubavnim vezama ponavljaju naučene obrasce ponašanja – bilo kao žrtve nasilja u vezi ili kao nasilnici/e.

Mit: „Ja sam jedina, svi drugi imaju savršenu vezu“.

Činjenica: Najmanje 20% žena koje imaju iskustvo nasilja, dožive ga u toku školovanja.

Nasilje se dešava mnogim devojkama, devojkama i ženama: ti nisi jedina.

Mit: „Ovo se neće ponoviti...“

Činjenica: Nasilje u vezi je dio kruga nasilja. Dešava se u tri faze:

1. Faza podizanja tenzije, koja može da uključuje male svađe, prepirke, pretnje;
2. Faza prebijanja, koja uključuje: guranje, udaranje, šamaranje, premlaćivanje, silovanje...
3. Faza „medenog meseca“, koja uključuje izvinjenja od strane

nasilnika, obećanja da se nasilje neće ponoviti.
Istina je: ako se nasilje jednom desilo, najverovatnije će se desiti ponovo. Redak je slučaj da je nasilje u vezi izolovan događaj.

Mit: „Ovo nije pravo nasilje. Ja nisam pretučena“.

Činjenica: Guranje, odbijanje i emocionalno povređivanje, podsmeh, želja partnera da ne izlaziš u grad ako on nije sa tobom... sve su to aktovi nasilja.

Mit: „On samo tako priča, samo se šali. Inače, nikad to ne bi stvarno uradio“.

Činjenica: Verbalne uvrede služe da se partneru/ki oslabi samopoštovanje i one predstavljaju način da se uspostavi kontrola. Uključuju komentare tipa: „Potpuno si beskorisna... Pogledaj se na šta ličiš... Kako si se to obukla, našminkala... Za šta ti služi glava, razmišljaš li ti uopšte...“

Mit: „Ovo nije porodično nasilje jer mi nismo venčani“.

Činjenica: Nasilje se može dešavati u bilo kom periodu veze. Takođe, ukoliko se nasilje dešavalo u vezi, sigurno će se nastaviti, i to u još gorem obliku, nakon venčanja sa nasilnim partnerom/kom.

Mit: „Ovo je sve moja krivica. Ja ga naljutim, pa on plane.“

Činjenica: Nasilje nikad nije tvoja krivica: ti nisi odgovorna za nečije ponašanje.

Mit: „Rekao je da će prestati.“

Činjenica: Nasilje eskalira! Može početi sa blago rečenom uvredom ili kritikom uz osmijeh, verbalnim maltretiranjem. Onda sledi guranje, stezanje za ruku, čupanje kose i šamaranje i može se nastaviti potpunim prebijanjem. Čak i smrću žrtve.

Mit: „To nije moja veza, nije moje da se mešam. Ne želim da se moja drugarica naljuti na mene...“

Činjenica: U razvijenim zemljama, u proseku samo jedna od 25 žena/devojaka potraži profesionalnu pomoć, ali mnoge pričaju sa svojim drugaricama. Možda i tvoja drugarica traži nekoga da je razume i pomogne joj.

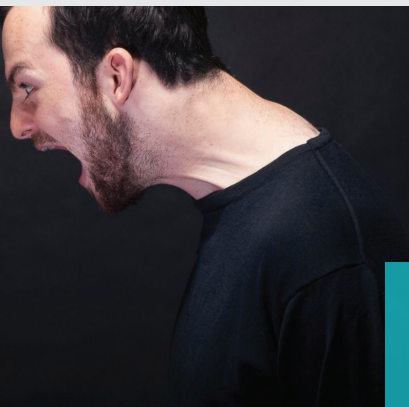
Mit: „Niko neće da mi pomogne. Niko me ne razume. Ne znam kome da se obratim za pomoć...“

Činjenica: Ima mnogo ljudi koji brinu i razumeju. I mnogo službi specijalizovanih da pomognu osobama kao što si ti, u ovakvim i sličnim situacijama. Uvek se možeš obratiti vršnjačkim edukatorima/edukatorkama u tvojoj školi i gradu.

Mit: „Devojke i žene nikada nisu nasilne, one su nežniji pol.“

Činjenica: I žene i devojke mogu biti nasilne, naročito prema slabijima od sebe. Ipak, više od 75% nasilja počine muškarci nad ženama/devojkama.

Takođe, nasilje se dešava i u istopolnim vezama.

ZABLUDE I ČINJENICE

„Ljubomora je znak ljubavi”. Zabluda!

Ljubomora predstavlja nedostatak poverenja u osobu sa kojom je neko u vezi. Takođe, ona je pokazatelj niskog samopouzdanja, koje je dalje izvor straha, a strah je veoma često izvor agresivnosti.

„Nasilje prestaje kada se završi veza”. Zabluda!

Činjenica je da nasilje može da se nastavi i nakon raskida. To je dodatni razlog da se nasilju treba odupreti što pre.

„Nasilje se dešava samo među neobrazovanim i siromašnim ljudima”. Zabluda!

Nasilja ima svuda, bez obzira na stepen obrazovanja ili društveni status. Vrlo često se nasilje koje se dešava u dobrostojećim, „uglednim” porodicama i među takvim ljudima najviše krije, zbog straha od gubitka ugleda i urušenja porodične časti.

„Osoba koja se nasilnički ponaša prema drugoj osobi, npr. partneru ili partnerki, odgovorna je za svoje postupke.”

Istina!

Nasilnici biraju da se ponašaju nasilno. Žrtva nikada ne može biti kriva za nečiji izbor da bude nasilan.

„Žrtve nasilja zaslužuju to što im se dešava jer izazivaju svoje partnere.” Zabluda!

Istina je da niko ne želi da bude zlostavljan. Svako ima pravo da živi bez nasilja. Nasilnici sami biraju svoje ponašanje jednako kao što mogu izabrati i da ne budu nasilni, tamo gdje im to odgovara.

„Poštovati partnerku/partnera znači nikada se ne ljutiti na nju/njega.” Zabluda!

Svaka osoba ima pravo na ljutnju, a jako je važno na koji način ispoljava to osjećanje. Zdrav način je pokazati što se oseća uz poštovanje osoba oko sebe.

„Ako budemo dovoljno strpljivi i puni ljubavi i nežnosti, partner će prestati da se ponaša nasilno.” Zabluda!

Nasilnici će se ponašati nasilno sve dok tu bude osoba koja će to da trpi.

„Nasilje u vezi je izazvano gubitkom kontrole.” Zabluda!

Svako nasilje, pa i nasilje u vezi je nastojanje da se kontrola nad drugom osobom uspostavi i što duže zadrži.

„Psihičko nasilje je nedokazivo. Potrebno je da se vide modrice i velike povrede da bi policija verovala osobi koja prijavi nasilje.” Zabluda!

Psihičko zdravlje je važan segment ukupnog zdravlja svake osobe. Nasilje dovodi do gubitka samopouzdanja i hrabrosti, do depresije, povlačenja u sebe, opšte iznurenosti, suicidalnih želja i pokušaja. To je takođe vidljivo. Čak i kada je žrtva nasilja naizgled jaka, veoma je važno da saopšti i kroz kakve psihičke torture prolazi i koliko joj to narušava spokoj i psihičko zdravlje. U specijalizovanim timovima za borbu protiv nasilja rade stručnjaci i stručnjakinje koji će to prepoznati i dokumentovati.

ZNAKOVI NASILJA U VEZI

1 On/ona naziva partnerku/partnera različitim pogrdnim imenima (npr. „glupačo“, „idiote“) kad su zajedno ili je/ga vređa i omalovažava pred drugima.

6 Ona/on se brine da ga/je ne razljuti ili izazove bes u njemu/njoj.

2 On/ona se ponaša vrlo ljubomorno kada partnerka/partner priča sa drugim momcima/ devojkaama ili prijateljima/cama.

7 Ona/on često odustaje od stvari koje su joj/mu nekada bile važne, kao što je npr. druženje i izlasci s prijateljima/prijateljicama ili bavljenje nekom aktivnošću, te postaje sve više izolovana/izolovan i usmerena/usmeren samo na partnera/ku.

3 Ona/on pronalazi izgovore za njegovo/njeno nasilno ponašanje i stalno ga/je opravdava pred drugima.

8 Njene/njegove ocene, fizički izgled, telesna težina su se drastično promijenile. To mogu biti znaci depresije i ukazivati na zlostavljanje.

4 On/ona uvijek proverava gdje je partnerka/partner, sa kim je, te zahteva da zna u svakom trenutku šta radi.

9 Ona/on ima povrede, rane koje ne može objasniti ili su objašnjenja koja daje „providna“ i neuverljiva.

5 On/ona često gubi živce, možda čak udara ili razbija predmete kad je ljut/a.

ŽRTVA? KAD MOŽEŠ REĆI DA TRPIŠ NASILJE U VEZI

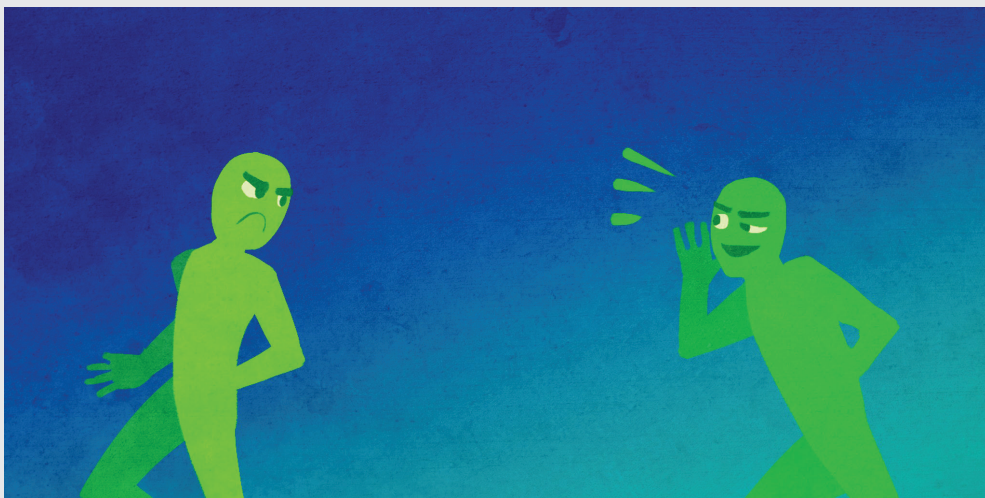
- Da li te plaši narav tvog partnera/partnerke?
- Da li se plašiš da se suprotstaviš njegovom/njenom mišljenju?
- Da li pred drugima pravdaš sklonost tvog momka/tvoje devojke da te tretira loše?
- Da li si nekad bila uplašena od njegovog nasilja prema drugima?
- Da li te je momak nekad udario, šutirao, gurao i da li je bacao stvari na tebe?
- Da li zbog njegove/njene ljubomore smeš da se viđaš sa prijateljima ili porodicom?
- Da li ti brani da izlaziš u grad ako on/ona nije u tvom društvu?
- Da li te ucenjuje raskidom da bi te nagovorio na seksualni odnos?
- Da li se plašiš da mu kažeš da ne želiš seksualni odnos?
- Da li te prisiljava na seksualni odnos?
- Da li se tokom seksualnog odnosa ponaša na način koji te vređa ili fizički povređuje?
- Da li si primorana da se pravdaš za sve što radiš, kuda ideš, sa kim se družiš, koga viđaš, kome šalješ SMS, ko tebi piše, šta komentarišeš na društvenim mrežama, ko tebi „lajkuje“ sliku...?
- Da li te neopravdano optužuje da flertuješ ili imaš seksualne odnose sa drugim mladićima/devojkama?
- Da li možeš da izlaziš, radiš ili ideš u školu bez njegove/njene dozvole?
- Da li se ljuti i sumnja u tebe ako mu odmah ne odgovoriš na SMS ili telefonski poziv?
- Da li postaje izuzetno grub i agresivan u situacijama kada si pomislila da si možda trudna? Da li te primorava na abortus?

- Da li kriješ šta se dešava u tvojoj vezi, postaješ postidena ili neprijateljski raspoložena prema roditeljima ili drugarima i drugaricama zbog svoje veze?
- Da li te tvoj partner/partnerka ubeđuje da ćeš mu/joj istinski dokazati ljubav tako što ćeš mu/joj dati šifru svog Facebook profila ?
- Da li ti tvoj partner/tvoja partnerka proverava poruke u telefonu?
- Da li omalovažava tvoj izbor fakulteta, zanimanja, visinu tvoje plate, ili uopšte tvoje planove za budućnost?
- Da li te tvoj gej partner/ka tokom svađe optužuje za neiskrenost i da si u stvari strejt?

NAPOMENA: Imajte na umu da se gore navedena ponašanja najčešće događaju devojčkama jer su one te koje u najvećem broju slučajeva trpe nasilje u vezama!

RAZLOZI ZBOG KOJIH NEKO OSTAJE U NASILNOJ VEZI

boji se za dobro svojih bližnjih jer nasilnik preti da će im nauditi u slučaju da ga ona napusti

misli da može pomoći nasilniku da se promeni nabolje, ako ostane sa njim

ne želi da iko sazna za nasilje koje trpi jer oseća stid i poniženje, oseća se neuspešnom i manje vrednom

smatra da je njena dužnost da spasi vezu

smatra da se vredi pomučiti i trpeti jer se ta veza može pretočiti u brak

boji se za svoju fizičku sigurnost, za svoj život;

smatra da to i nije tako loša veza

voli ga i razmišlja o njegovim pozitivnim osobinama

obično nakon nasilne epizode dolazi faza u kojoj je sve u redu i u kojoj se nasilnik trudi da bude „dobar“ i „pažljiv“ pa žrtva poveruje da se nasilje više neće ponoviti, te ostaje i dalje sa nasilnim partnerom/kom;

plaši se da će nasilnik objaviti njihove/njene intimne fotografije i snimke, zbog čega bi trajno ostala „obiežena“ u toj sredini kao nemoralna devojkica.

misli da njen partner ne može živeti bez nje jer preti da će se ubiti i sl

okrivljuje sebe za sve, smatra da je zaslužila nasilje

OVO SE NE MORA DEŠAVATI I TEBI

- Stojiš ispred svoje sobe u studentskom domu i razgovaraš sa prijateljima. Tvoj partner nailazi i ljuti se na tebe, jer misli da flertuješ sa drugim. On postaje toliko ljut da misli da će te udariti.
- Nalazite se u drugom gradu. Ti voziš, i izgubite se na putu za bioskop. Tvoj partner, čini se, postaje sve više i više uznemiren. Pokušavaš da ga oraspoložiš ali iznenada on pobesni i počinje da više na tebe, govoreći ti: „Pi, ti ništa ne znaš, totalno si nesposobna“.
- Stojiš u kafiću sa svojim drugaricama. Postaješ nervozna jer je tvoj partner za šankom i pije previše, a znaš da gubi kontrolu kad popije. Jedan stari prijatelj ti prilazi da se pozdravi. Odjednom, tvoj partner doleće i gura te uza zid. Ti si toliko zbunjena i uplašena da i ne znaš šta da radiš.
- Tvom partneru je rođendan i ti si mu kupila poklon. Nadaš se da će biti zadovoljan. Međutim, on je ljut na tebe što mu nisi kupila nešto drugo. Baca poklon na tebe i viče: „Zar ne znaš da mi je bivša devojka poklanjala uvek to isto?!“
- Ti i tvoj partner ste imali veliku svađu juče. Sve se završilo tako što te je partner udario. Danas je pred tvojim vratima sa cvećem. Još jednom, obećava da se to više neće ponoviti i preklinje te da ne kažeš nikome. To je isto izvinjenje kao i prošli put. Počinješ da se pitaš koliko će ti još puta tvoj partner reći: „Neće se ponoviti nikada više.“
- Ti i tvoj partner ste se jako posvađali. Više se ni ne sećaš kako je do toga došlo. Svađa se stišala i on te nagovara da imate seksualni odnos iako ti uopšte nisi raspoložena za to i još uvek si pod jakim utiskom svađe. On ti kaže: „Posle svađe je slađe“.

PRIJATELJI: šta možeš da uradiš ako tvoja drugarica trpi nasilje u vezi

- Budi uz nju i slušaj!
- Pomozi svojoj drugarici da prepozna nasilje, naročito one suptilnije oblike.
- Podrži njenu snagu.
- Ne osuđuj je! Ne govori joj šta je trebalo ranije da uradi već je nauči da sada preduzme prave korake do rešenja.
- Informiši se i ti o tome kako se postupa u ovakvim situacijama.
- Pomozi svojoj drugarici da napravi plan za spašavanje.
- Podrži je ako raskine vezu sa nasilnikom.
- Pruži joj ispravne informacije o tome šta je nasilje, kako da izađe iz te situacije, kome da se obrati za pomoć, kako da se zaštiti od neželjene trudnoće sa nasilnikom...
- Pomozi svojoj drugarici da kontaktira grupe/organizacije koje joj mogu pomoći.
- Ako, zbog situacije u vezi s tvojom drugaricom, postaneš frustriran/a ili uplašen/a, potraži podršku od prijatelja, člana porodice ili drugih ljudi koji će te podržati.
- Kontaktiraj Crvenu liniju kako bi saznala/o kada i kako se možeš uključiti u naše programe obuke za vršnjačke edukatorke i edukatore iz oblasti prevencije nasilja i borbe protiv nasilja.

NASILNIK/NASILNICA: da li si ti osoba koja vrši nasilje?

- Da li si preterano ljubomoran/a ili posesivan/a?
- Imaš li eksplozivnu narav?
- Da li postaješ nasilan/na kada koristiš alkohol ili droge?
- Da li postaješ nasilan/na i bez upotrebe droge ili alkohola?
- Da li konstantno ismejavaš, kritikuješ ili vređaš svoju devojku/svog momka?
- Da li lomiš njene/njegove stvari ili ih bacaš na nju/njega?
- Da li udaraš, guraš, šutiraš ili na neki drugi način povređuješ svoju devojku/svog momka kada si ljut/a?
- Da li pretiš da ćeš je/ga povrediti ili ubiti, ili pak neku njoj/njemu dragu i blisku osobu?
- Da li prisiljavaš nju/njega na seksualne odnose ili je/ga zatražuješ tako da se ona/on plaši da kaže NE?
- Da li joj/mu prijeteš da ćeš se ubiti ako te ona/on ostavi?
- Da li tražiš da ti podnese račun o svakom trenutku koji nije provela/o sa tobom?
- Da li je/ga špijuniraš ili neprestano zoveš da bi je/ga proveravao/la?
- Da li je/ga optužuješ da se viđa sa drugim momkom/devojkom – momcima/devojkama?

Šta ako ste primetili da je Vaš prijatelj nasilan u svojoj vezi?

Većina momaka koji počine nasilje ne smatraju sebe nasilnicima. Mnogi poriču ili ne pridaju neki preveliki značaj takvim delima. Mnogi kažu da su se šalili ili da nisu mislili ozbiljno. I vama kao prijateljima/icama može biti teško da poverujete da je vaš prijatelj nasilan.

Kada razgovarate s takvom osobom važno je imati na umu par stvari koje vama mogu pomoći:

- Budite konkretni govoreći o onome što ste videli i kako ste se vi pritom osećali.
- Dajte mu/joj do znanja da nećete samo posmatrati šta se dešava i dopustiti da se takvo ponašanje nastavi i u budućnosti.
- Pobrinite se da shvati kako je odgovoran/a za svoje ponašanje i za posledice svojih dela te da je u ozbiljnoj „frci“ jer je nasilje kažnjivo delo.
- Pomozite mu/joj da potraži stručnu pomoć, da porazgovara s nekim od nastavnika/ica u školi, školskim psihologom, pedagogom ili bilo kojom odraslom osobom u koju ima poverenja.
- Ponudite se da mu/joj budete podrška u procesu traženja pomoći. Stručna osoba će pomoći da nauči da kontroliše svoj bes kojem je krajnji cilj uspostavljanje osećaja kontrole i lične moći. Pomenuti stručnjak/kinja će podučiti vašeg nasilnog prijatelja kako da kontroliše bes uz pomoć nenasilne komunikacije i mirnog rešavanja sukoba.
- Recite mu/joj da vam je stalo do njega/nje, da se brinete i da verujete u njegovu/njenu snagu i volju da promeni svoje nasilno ponašanje.

Razgovarati s prijateljem koji se ponaša nasilno nije laka stvar, ali predstavlja čin pravog, iskrenog i odgovornog prijateljstva.

PLAN SIGURNOSTI ZA DEVOJKE

Broj policije: 192
Ako nazoveš ovaj broj,
javiće ti se dežurni
policajac iz tebi najbliže
policijske stanice.
Pozivi ka ovom broju su
besplatni i možeš
nazvati čak i ako nemaš
kredita na svom broju.

- Veruj svojim instinktima: ako osećaš da te nešto guši i sputava, napusti ili okončaj tu vezu.
- Ako posumnjaš da je tvoj partner nasilan, nemoj ostajati sama sa njim. Dogovori sa prijateljima šifru po kojoj će znati da ti treba pomoć.
- Budi sigurna da imaš dovoljno novca uza se, makar za taksi za povratak kući.
- Nemoj dopustiti da te izoluje od tvojih prijatelja/ica.
- Upoznaj roditelje sa tvojim partnerom/kom.
- Ako se nasilje desilo, ne skrivaj to. Jer, nasilje će se ponoviti. Reci roditeljima, prijateljima, policiji...
- Ako se nasilje desilo ili predosećaš da bi se moglo desiti, kontaktiraj Crvenu liniju da dobiješ korisne informacije i podršku.
- Nemoj dopustiti partneru da kontroliše tvoj život: kako se oblačiš, sa kim se družiš, šta radiš, čime se baviš itd. Ova kontrola vodi u dublje nasilje.
- Nabavi i u svom mobilnom telefonu memoriši broj policije, lokalnog SOS telefona, Crvene linije i drugih grupa i organizacija za podršku žrtvama nasilja u vezi.

SILOVANJE:

predrasude i stvarnost

Predrasuda: „Dobre devojke niko ne siluje.“

Stvarnost: Silovanje se može desiti bez obzira koliko žena/devojka ima godina, kako je odevena, kako je našminkana, kakve su joj fizičke karakteristike, način života, obrazovanje, status, poreklo...

Predrasuda: „Devojka ne može biti silovana protiv svoje volje.“

Stvarnost: Silovatelji su najčešće jači od žrtve. Ako se devojka tokom silovanja ne suprotstavlja, to čini zbog straha od težih povreda.

Predrasuda: „Devojke fantaziraju o silovanju. Devojke izazivaju da ih siluju.“

Stvarnost: Devojke ne žele da budu silovane. One žele da nasilnik bude kažnjen.

Predrasuda: „Silovatelj je bolesnik, seksualni manijak.“

Stvarnost: Silovatelj je najčešće osoba sa normalnom seksualnošću, bez psihičkih oboljenja. Samo u veoma malom procentu slučajeva je drugačije.

Predrasuda: „Silovatelj nije počinio silovanje u normalnom stanju već je sigurno bio ili pijan ili drogiran“.

Stvarnost: Silovateljem vlada želja za dominacijom. On zloupotrebljava svoju moć. Silovatelji su često oženjeni ljudi, koji imaju uobičajena zanimanja i redovne seksualne odnose.

Nikada nemoj
kriviti žrtvu za
ono šta joj/mu se
dogodilo.

Predrasuda: „Oni siluju u trenutku seksualnog uzbuđenja“.

Stvarnost: Silovanja su najčešće pažljivo pripremana i planirana.

Predrasuda: „Silovatelj je osoba nepoznata žrtvi“.

Stvarnost: Najčešće silovatelj dobro poznaje žrtvu.

Predrasuda: „Silovanja se događaju u mračnim i pustim ulicama, na mestima za koje se zna da su opasna“.

Stvarnost: Silovanje se često događa u zatvorenom prostoru: u kolima, stanu... Silovanje se najčešće događa ili kod silovatelja ili kod žrtve.

Predrasuda: „Silovatelji koriste oružje i ne govore mnogo“.

Stvarnost: Silovatelji često koriste fizičku snagu, fizičko nasilje, brutalnost, nož ili vatreno oružje kako bi zaplašili žrtvu i do kraja uspjeli u svom naumu. Silovanje se često događa uz mnogo verbalnih prijetnji i mučenje može trajati satima.

Predrasuda: „Muškarac ne može biti silovan“.

Stvarnost: Muškarci su takođe na meti nasilnika, najčešće odraslih muškaraca i pedofila.

ZLATNA PRAVILA U SLUČAJU SILOVANJA

- 1.** Slučaj odmah prijaviti policiji.
- 2.** Ne tuširati se pre odlaska u policiju. Ako se devojka presvukla u drugu odeću od one koju je imala na sebi tokom nasilnog incidenta, neophodno je da odeću sa mesta događaja ponese u policiju radi analize svih dostupnih tragova. Ako se ipak tuširala, bez obzira na to svakako je važno da ode u policiju i prijavi slučaj.
- 3.** Važno je da se odmah registruju sve povrede i obavi ginekološki pregled.
- 4.** Važno je da devojka u roku od 72 sata od nasilnog incidenta uzme pilulu kojom se sprečava neželjena trudnoća.
- 5.** Važno je da devojka uradi test na HIV u periodu od minimum 6 nedelja od nasilnog incidenta, zatim i svaka 3 meseca u narednih godinu dana.
- 6.** Važno je da devojka izabere, prema svojoj procjeni, osobu od poverenja kojoj će, u meri u kojoj to može, ispričati o svom iskustvu seksualnog nasilja. To može biti osoba iz njenog privatnog okruženja i/ili iz ustanove ili organizacije koja pruža psihosocijalnu podršku. Ako nikome ne saopšti da ima iskustvo silovanja, to će otežati njen oporavak.
- 7.** Pri izboru pomagačice/pomagača pri ustanovi ili organizaciji koja pruža psihosocijalnu podršku, važno je da devojka u uvodnom razgovoru postavi sva pitanja koja će joj pomoći da utvrdi da li se radi o osobi kojoj može pružiti svoje poverenje. Osnovno je ispitati da li je pomagač/ica edukovan/a o seksualnoj traumi i da li ima prethodno iskustvo u radu sa devojka/ama/ženama/osobama koje su preživele silovanje. (Isključivo tako će devojku tretirati s poštovanjem, kao da je cela, kompletna ličnost a ne samo prema tome što je preživela silovanje).
- 8.** U policiji i u krivičnom postupku važno je da devojka, prema svojim mogućnostima, ukaže na strah koji je osećala i na pretnje koje su joj upućene.

9. Otpor ne mora biti samo fizičko suprotstavljanje, već bilo koji oblik odbrane koji je devojka koristila: plač, riječi molbe, vriskanje, dozivanje u pomoć, ćutanje zbog straha i pretnji i njena procena da će preživeti samo ako ćuti dok seksualno nasilje traje, da bi je silovatelj ostavio živu i udaljio se.

10. Ne postoji „dobrovoljni pristanak“. Devojka koja je doživela seksualni napad uspjela je da preživi pod pretnjom silovatelja da će ugroziti njen život i zdravlje, njenu porodicu i/ili druge njoj bliske osobe.

11. U iskazima je važno da devojka, prema svojim mogućnostima, ukaže na okolnosti, kao i na ponašanje, izgled, gestove, reči i pretnje silovatelja, koji su na nju djelovali zas-trašujuće, zbog čega je bila uverena da su njegove namere ozbiljne i osećala strah od smrti.

12. Ako je silovatelj prijetio ubistvom, devojka treba, prema svojim mogućnostima, da ukaže na njegovu spremnost da to učini.

13. Ako se devojka nečega u vezi s nasilnim incidentom ne seća ili neki podatak ili činjenicu ne zna – najvažnije je da kaže da se ne seća ili ne zna.

14. Zbog toga što je postupak prikupljanja dokaza od strane policije, tužilaštva i suda veoma naporan, neugodan i iziskuje snagu, važno je da devojka bude pripremljena za to i da odluči ko će je pratiti u ovom procesu kao saveznica ili saveznik (može biti osoba iz njenog privatnog okruženja i/ili iz ustanove/organizacije gde prima psihosocijalnu podršku).

15. Osoba koja je prijavila da je doživela silovanje ima pravo da se njen iskaz snimi, kako ne bi morala da ga ponavlja svaki put kada to zahteva sudski ili istražni proces. Na ovaj način žrtvi se omogućava da se ne suočava sa nasilnikom i da iznova ne proživljava traumu.

U KVALITETNOJ VEZI POSTOJI:

- **poverenje** – svaka osoba može računati na podršku u dobrim i lošim trenucima,
- **poštovanje** – osobe vide jedna drugu kao ravnopravne, s jednakom važnim potrebama,
- **uvažavanje** – svaka osoba uvažava mišljenje, stavove i ideje druge osobe, iako se ne mora slagati sa njima,
- **podrška** – svaka osoba podržava i podstiče drugu osobu kada je na putu ispunjenja svojih ciljeva ili kada joj je teško,
- **odgovornost za vlastite postupke**,
- **zajedničko donošenje odluka**, kad god je to potrebno
- **otvoreno izražavanje osećaja** – svaka osoba može slobodno izraziti brigu i nesigurnost bez straha od ismejavanja i omalovažavanja,
- **aktivno slušanje** – svaka osoba daje dovoljno vremena drugoj, pažljivo je sluša i pokušava razumeti šta želi reći,
- **hrabrilvanje prijateljstava i interesovanja** (sport, hobi) izvan veze,
- **prihvatanje različitosti** – osobe u vezi ne pokušavaju da promene jedna drugu.

TVOJA PRAVA U LJUBAVNOJ VEZI

IMAŠ PRAVO DA:

- pozoveš momka da izađemo
- da odbiješ poziv na sastanak
- da uvek budeš tretirana sa poštovanjem
- da biraš i zadržiš svoje prijatelje
- da kažeš svom partneru kada želiš nežnost/fizičku bliskost
- da odbiješ fizičku bliskost
- da se predomisliš – u bilo kom trenutku
- da raskineš
- da se prema meni odnosiš kao prema ravnopravnoj
- da odbiješ seks u bilo koje doba iz bilo kog razloga
- da budeš voljena i poštovana
- da, po završetku veze, nađeš novu ljubav i započneš drugu vezu
- da ne budeš žrtva nasilja u vezi ili van nje od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera

NASILJE I DISKRIMINACIJA NAD LGBT OSOBAMA

O nasilju i diskriminaciji nad LGBT+ osobama u našoj sredini i na svim njenim nivoima se i dalje nedovoljno otvoreno polemizuje, a samim tim u praksi izostaju odgovarajuća rešenja za specifične potrebe date populacije.

Upoređujući rezultate različitih istraživanja došli smo do zaključka da je nasilje zasnovano na seksualnoj orijentaciji prisutno i da predstavlja jedan od najčešćih vidova nasilja i diskriminacije u osnovnim i srednjim školama. Ovakvi podaci govore o hitnosti i neophodnosti uključivanja nasilja i diskriminacije nad osobama drugačije seksualne orijentacije u programe prevencije nasilja u školama. Valjani rezultati jedino se mogu postići saradnjom i interakcijom svih neposrednih (nasilnisi, žrtve, deca posmatrača nasilja) i posrednih (nastavnički kadar, roditelji, sve državne ustanove, mediji) aktera u borbi protiv nasilja i diskriminacije u školama.

Homofobno nasilje ili nasilje nad LGBT+ populacijom je „skupni pojam kojim se opisuju i obuhvataju različiti oblici homofobnog nasilja koji imaju za cilj ili posledicu da ponize i povrede integritet, zdravlje i sigurnost osobe ili osoba samo zato što su identifikovane kao lezbejke, gejevi ili biseksualne osobe“.

Homofobija/bifobija

Iracionalan strah, mržnja, predrasude ili diskriminacija prema osobama koje jesu ili za koje se pretpostavlja da su homo/biseksualne orijentacije. Homofobija i bifobija su politički termini ravni terminima: rasizam (mržnja prema osobama nebele rase), seksizam, mizoginija (mržnja prema ženama), ksenofobija (mržnja prema strancima), itd.

Heteroseksizam

Stav da je heteroseksualnost jedina validna seksualna orijentacija. Heteroseksizam se često ispoljava u formi ignorisanja lezbejki i gejeva. Na primer, brojni su članci o ljubavi, parovima i odnosima koji nigdje ne pominju istopolne parove.

Društveno neprihvatanje i ignorisanje drugačijeg seksualnog životnog stila od heteroseksualnog dovodi do niza stresnih faktora sa kojima lezbejke, gej i biseksualne osobe treba da se izbore u svakodnevnom životu. Ti društveni faktori su nedostatak prava i zaštita prilikom zdravstvenih problema, nepriznavanje veza starijih parova, zadržavanje radnog mesta, lična sigurnost, itd. Ovi društveni faktori stresa ne pogađaju samo starije osobe, već i LGBT+ osobe u adolescentskom dobu, kada verbalno i fizičko nasilje nad LGBT+ populacijom vodi problemima u školi, bežanju od kuće, zloupotrebi alkohola i droga, suicidu, samopovređivanju itd.

PRIJAVA NASILJA

Nasilje može i treba da prijavi svaka osoba: ona koja ga trpi ili ona koja ima saznanje da se nasilje dešava. i sajber nasilje. Pozivom na broj 192 dobićete dežurnog policajca ili se možete obratiti policijskim timovima specijalizovanim za porodično, seksualno, vršnjačko i sajber nasilje.

Takođe, možete kontaktirati i SOS telefone, Sigurnu žensku kuću, najbliži Centar za socijalni rad, NVO *Primu...*

Policija
192

Autonomni ženski centar
0800 100 007

CRVENA LINIJA

Crvena linija postoji od 2002. godine, prvo kao projekat, a zatim i kao samostalna organizacija. Prva ciljna grupa sa kojom smo započeli rad su mladi, a naši prvi zadaci su bili da ih naučimo kako da se zaštite od HIV infekcije i drugih seksualno prenosivih infekcija. Danas se udruženje Crvena linija uglavnom bavi mladima, osobama koje su HIV pozitivne i pripadnicima LGBT+ populacije. Naša vizija je ruštvo bez diskriminacije u kojem se poštuju prava i različitosti svih građana/ki.

U NS CheckPoint centru Crvene linije svako može da se besplatno i anonimno testira na HIV i Hepatitis. Od decembra 2010. godine Udruženje Crvena linija je punopravni član USOP-a.

Misija:

Unapređenje kvaliteta života, poštovanja prava i socijalne inkluzije osoba koje žive sa HIV-om, mladih i drugih osetljivih grupa senzibilizacijom šire javnosti, edukacijom i javnim zastupanjem za društvo jednakih mogućnosti.

Literatura:

1. Priručnik *Nasilje u vezi*, NVO PRIMA, Podgorica 2012.
2. Savet Evrope: Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbul, 11. maj 2011. godine)
http://www.gendernet.rs/files/dokumenta/Medjunarodni/CAHVIO_-_srpski.pdf
3. *Seksualno i reproduktivno zdravlje*, NVO Sigurna ženska kuća, Podgorica 2008.
4. *Seksualno nasilje – priručnik za djecu i mlade*, NVO Sigurna ženska kuća, Podgorica 2009.
5. <http://www.roditelji.me/blog/2015/11/27/mjere-koje-skole-treba-da-preduzmu-kad-se-uoci-vrsnjacko-nasilje/>
6. http://issuu.com/szk5/docs/prirucnik_srijecimo_nasilje-final
7. Konvencija Saveta Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046e1d1>
8. Konvencija Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudskim bićima, Varšava 2005.
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168064899d>
9. Priručnik *Bolje spriječiti, nego liječiti – Prevencija nasilja u adolescentskim vezama*, CESI, Zagreb 2006.
10. *Diskriminacija i nasilje na osnovu seksualne orijentacije u okviru vršnjačkih grupa (analiza i interpretacija rezultata istraživanja drugih autora o problemima nasilja i diskriminacije nad LGBT osobama u periodu aktivnog školovanja)*, Labris http://www.mc.rs/upload/documents/izvestaji/2012/Labris/Diskriminacija_i_nasilje_na_osnovu_seksualne_orijentacije_u_okviru_vrsnjackih_grupa.pdf
11. Popadić, D., *Nasilje u školama*, Institut za psihologiju, Beograd, 2009.
12. <http://www.museumofviolence.org.rs/rodno.html>
13. Materijali Autonomnog ženskog centra, Beograd
14. <http://www.budisvoja.rs/index.php/nasilje-u-vezama/tocak-nasilja>
15. <http://www.studijeroda.net/2015/01/sta-je-pol-sta-rod.html>
16. <http://zdravlje.nshc.org.rs/polrod.htm>

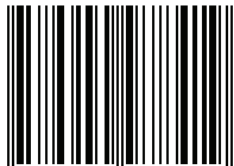

ISBN 978-9940-9784-1-9

9 789940 978419 >